

NOVADI ZAĻO

Solis uz priekšu ir arī solis... atpakaļ

“Mēs bieži vien nezinām, kas atrodas mūsu ledusskapī, tāpēc nopērkam lietu, kas vēlāk jāizmet,” saka Anna Doškina, kustības “ZeroWasteLatvija” valdes priekšsēdētāja.

Kamēr vienā pasaules malā runā par pārtikas krīzi un pat badu, citā – nepiedodami daudz pārtikas turpina nonākt atkritumos. Viena lieta ir politikas nostādnes un starptautiskas vienošanās par to, kā šo jautājumu risināt. Bet lielā mērā tā ir arī sabiedrības ieradumu maiņa, piekrīt arī kustības “ZeroWasteLatvija” valdes priekšsēdētāja Anna Doškina, ar kuru par šo problēmu runājāmies.

Odīs mazāk, nevis stiprāk

“Atkritumus, kas bioloģiski noārdās, būtu ļoti grūti nerāžot, jo ēdam mēs visi. Aptuveni 30% līdz 40% no konteineru satura vienā mājāsaimniecībā ir tieši šādi atkritumi. Un kopumā tā nav tā frakcija, ko ir sarežģīti pārstrādāt. Taču pārtikas atkritumu – tas gan – varētu būt mazāk,” uzsver A. Doškina.

Viņa cer, ka paradumu maiņu ieviesīs arī tas, ka nākamajā gadā ikvienam būs jābūt pieejamam konteineram, kurā nokļūst bioloģiski noārdāmie, tostarp pārtikas, atkritumi. “Šķirošana nebūs obligāta, bet šādu iespēju atkritumu apsaimniekošanas uzņēmējam būs jāpiedāvā,” uzsver eksperte. Tas gan paredz arī lielu skaidrojošo darbu, īpaši pilsētniekiem. Piemēram, viņi būs jāpārliecina, ka šo bioloģisko atkritumu nošķirošana nenozīmē lielāku smaku pie konteineriem. Tieši pretēji – smaka kopumā samazināsies, jo arī konteineri būs atšķirīgi.

“Vēl viens no svarīgākajiem iemesliem, kas liks izšķirties par labu vēl rūpīgākai šķirošanai, ir, ka tā atkritumu daļa, kas paliek pēc bioloģiski noārdāmo atkritumu atdalīšanas, kļūst tīrāka un attiecīgi – no tās iespējams atgūt vairāk resursu pārstrādei,” skaidro A. Doškina. Tātad nevērtīgā atkritumu daļa, kas vienkārši tiek aprakta poligonā, kļūst arvien mazāka. Visbeidzot, šķirošana noteikti ir arī finansiāli izdevīgāka, par ko var pārliecināties, kaut vai iepazīstoties ar atkritumu savākšanas tarifiem. Proti, viens ir nešķirotie atkritumi un to cena, nākamais – jau atkritumi, kas bioloģiski noārdās, kam vajadzētu maksāt mazāk.

Šobrīd jau bez maksas var nošķirot papīru, stikla un plastmasas pudeles – visu, kas jau tagad nonāk atsevišķos konteineros. “Laikā, kad vērojams pamatīgs visu komunālo pakalpojumu cenu kāpums, manuprāt, katrs ietaupītais cents ir svarīgs!” piebilst biedrības vadītāja.

Vajag vismaz septiņus gadus

“Nesen kādā sarunā ar antropoloģi uzzināju, ka cilvēkiem viedokļu un paradumu maiņai vidēji ir nepieciešami septiņi gadi. Un atkritumu rūpīgāka šķirošana tad būs vēl viens šāds paradums,” spriež A. Doškina. Par to, vai cilvēki ir gatavi iet vēl tālāk un, piemēram, dzīvokļos, uz balkoniem, ieviest kompostēšanas konteinerus, kas ir viens no risinājumiem pārtikas atkritu-

Viens no aprites ekonomikas principu piemēriem – alus ražošanas blakusprodukts drabiņas pārtop cepumos.

mu pārstrādāšanai, viņa nav tik pārliecināta. Vai, pareizāk, viņa netic, ka šādai iniciatīvai būtu gatava pievienoties lielākā sabiedrības daļa. Pirmkārt un galvenokārt tādēļ, ka tas prasa papildu iedziļināšanos, papildu darbošanos un papildu ieguldījumus, kam gluži katrs pavisam noteikti nav gatavs. Tajā pašā laikā – interese ir. Biedrība ar gandarījumu secina, ka tās lapā sociālajos tīklos par šiem jautājumiem diskutē un pieredzē apmainās (tostarp arī par slieku audzēšanu pārtikas atkritumu pārstrādāšanai!) ap 13 000 cilvēku, kas Latvijas mērogos un tik specifiskai tēmai tiešām nav maz.

Tomēr, kā uzsver eksperte, lai pārtikas atkritumu apjoms tiešām samazinātos, visai daudz varam darīt ikdienā. Piemēram, sākot ar to, ka daudz pārdomātāk iepērkamies un gatavojam ikdienas maltītes. “Varētu teikt, ka solis uz priekšu patiesībā ir kā viens solis atpakaļ. Proti, sāk domāt, pirms kaut ko pērc! Tā samazinām gan to lietu skaitu, ko iegādājamies un vēlāk izmetam, gan arī iepakojuma apjomu, ko gribot negribot iegādājamies kopā ar iekāroto lietu. Tam visam jāsakas ar domāšanas, pieprasījuma kultūru. Proti, ne tikai pirkt tāpēc, ka gribas, bet pārdomāt, vai maz to vajag, ko no tā gatavosi. Cilvēki nereti nemaz neapzinās, kas viņu

ledusskapjos jau stāv!” uzsver A. Doškina.

Domāt par produktu “no – līdz”

Biedrības vadītāja piekrīt, ka “Covid-19” pandēmijas laiks bijis ievērojams kritiens atpakaļ, jo higiēnas nolūkos iepakots tika teju viss, ko vien varēja. Bet nu šis periods ir noslēdzies, un viena no “ZeroWasteLatvija” šī brīža aktualitātēm ir rokasgrāmatas izstrāde ražotājiem tieši par iepakojumu. “Gribam parādīt, apkopot piemērus par to, kāds var būt ilgtspējīgs iepakojums, un strādāsim daudz, lai, ieejot kaut vai piemājas veikalā, patērētājam būtu iespēja izvēlēties precī ar šādu iepakojumu vai bez tā,” – tā A. Doškina. Cik lielā mērā ierosinājumi tiks ņemti vērā, tas būs atkarīgs, protams, arī no sabiedrības – ciktāl tā pieprasīs, lai šāds piedāvājums būtu.

Plašākā mērogā tas ir stāsts par aprites ekonomiku un to, ka gan ražotājiem, gan arī patērētājiem vairāk būs jāiedziļinās tajā, kā konkrētā prece tiek saražota, kā pakota, kur un kā pārstrādāta. Īsāk sakot, kas paliek pēc mums.

Tāpat būtisks ir jautājums, kas jāsakārto juridiski: kur no veikalu plauktiem nonāk tie pārtikas produkti, kam beigušies lietošanas termiņi? Šobrīd spēkā ir likums “Prasības pār-

tikas izplatīšanai pēc minimālā derīguma termiņa beigām”, kas ļauj šādus produktus ziedot, taču, uzsver eksperte, iespējams, varētu doties vēl soli tālāk, lai produkti nenonāktu atkritumos. Tātad – tie jāpārstrādā!

Liela daļa bioloģiski pārstrādājamo atkritumu, kas tiek savākti Rīgā un Pierīgā, šobrīd nonāk SIA “Getliņi EKO” un vēlāk pārtop biogāzē. “Bet ir arī citi piemēri jeb ceļi, kad to, kas palicis pāri ražošanas procesā, pats ražotājs neuzskata par atkritumu, bet gan par resursu, ko kādam nodot tālāk. Viens no spilgtākajiem piemēriem ir no alus ražotājiem, kam ražošanā paliek pāri drabiņas. Tā ir uzturvielām bagāta piedeva mājdzīvnieku barībai vai arī no tām var cept cepumus. Ļoti labs aprites ekonomikas piemērs. Bet ja par tirdzniecības vietām, kā jau minēju, tur daudz kas ir atkarīgs no sabiedrības iniciatīvas, spriediena, tāpat arī no likumdošanas. Tā tad arī nosaka, kādus produktus un kā iespējams iegāli nodot tālākai lietošanai,” paskaidro A. Doškina.

Materiāls tapis ar Latvijas Vides aizsardzības fonda finansiālu atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA „Kurzemes Vārds” un reģionālās izdevniecības